

ศึกษาความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระพุทธรูป 4 รอย ของชาวล้านนา

A STUDY OF BELIEFS AND ITS INFLUENCES TOWARDS FOUR BUDDHAPATAS OF LANNA

พระธงชัย สิริมงคล (บุญเปิง). พระอธิการสมนึก จรุณ. ดร. . ผศ.ดร. ไพรินทร์ ณ วันนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง ศึกษาความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระพุทธรูป 4 รอย ของชาวล้านนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดความเป็นมาของรอยพระพุทธรูป 2) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูป 4 รอย วัดพระพุทธรูป 4 รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ 3) วิเคราะห์ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อของพระพุทธรูป 4 รอย ของชาวล้านนา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาผู้มีความรู้ จำนวน 20 รูป/คน เพื่อทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของรอยพระพุทธรูป และอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระพุทธรูป 4 รอยของชาวล้านนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ที่มาจากเอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรอยพระพุทธรูป จากนั้นศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แล้วทำการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบพรรณนา

รอยพระพุทธรูปที่วัดพระพุทธรูป 4 รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในรอยพระพุทธรูปที่ชาวล้านนาเชื่อว่าเป็น 1 ใน 5 ของรอยพระพุทธรูปที่พระพุทธเจ้าทรงประทับด้วยพระองค์เอง ลักษณะของรอยพระพุทธรูปนั้นทับซ้อนกัน 4 รอย ขนาดแตกต่างกันจากใหญ่ไปหาเล็ก คือรอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ ได้แก่ พระกกุสันธะ พระโกนาคมะ พระกัสสปะ และพระโคตม ในปัจจุบันได้มีพิธีสงฆ์พระพุทธรูปสี่รอยในวันเพ็ญเดือน 6 เหนือ พระพุทธรูป 4 รอย มีอิทธิพลต่อประเพณีวัฒนธรรม เช่น ประเพณีสงฆ์น้ำ มีอิทธิพลต่อศิลปกรรม เช่น วิหารครอบรอยพระพุทธรูป อุโบสถ เจดีย์ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจชุมชน สร้างรายได้ให้แก่ราษฎรในพื้นที่ และสร้างความเจริญให้แก่จังหวัดในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดและเป็นพุทธสถานที่ได้รับคามนิยมในระดับประเทศ

คำสำคัญ: รอยพระพุทธรูป. วัดพระพุทธรูป 4 รอย. ชาวล้านนา

Abstract

The thesis on the study of beliefs and the influence of beliefs of the 4 holy footprints on the Lanna people is a qualitative research. The objectives of the study are 1) to study the concept of the holy footprint. 2) to study the history of the 4 holy footprints at Phra Phutthabat Si Roy temple. Mae Rim district. Chiang Mai province. and 3) to analyze the beliefs and its influence towards 4 holy footprints on the Lanna community.

This research is a qualitative research. By studying documentary data and in-depth interviews the main informants were 20 persons for to know the history of the Buddha's footprint. and the influence of beliefs on the 4 footprints of the Lanna people. The research instruments were interview forms from academic documents. Research related to Buddha's footprint Then study the document Related textbooks and research. including the study of information from the Tripitaka. commentary on the petitions. petitions. documents. related research results In-depth interview information Then collecting. analyzing the data and presenting in a descriptive format

The footprint at Phra Phutthabat Si Roy temple. Mae Rim District. Chiang Mai Province is believed to be one of the five of authentic Buddha's footprint by the Lord Buddha himself. The characteristics of the Buddha's footprints are overlapping by 4 marks. The sizes vary from large to small. There are the footprint of the 4 Buddhas. namely Kakusandha. Konagomna Kassapa and Gautma. At present. there are four footprints bathing rituals on the full moon day of the 6th month of the north calendar. The four holy footprints Influence on the fine arts such as the viharn covering the Buddha's footprints. the ubosoth. the chedi etc. There is also an influence on the community economy. It generates income for the people in the area and creates prosperity for the province as an important tourist attraction of the province and considered a Buddhist temple that is popular at the national level.

Keywords: The holy footprint. Phra Phutthabat Si Roy temple. Lanna

บทนำ

หลังจากที่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทยทำให้เกิดความเชื่อจารีตประเพณีต่างๆ เกิดการเคารพสักการบูชาพระพุทธรูป โดยรอยพระพุทธรูปเป็นความเชื่อหนึ่งที่ในประเทศไทยได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา โดยมีความเชื่อว่าการสร้างและเคารพบูชารอยพระพุทธรูปมีมาตั้งแต่สมัยทวารวดี มีมานานตั้งแต่ช่วงก่อนการปรากฏภาพพระพุทธรูป โดยถือว่าเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า ต่อมามีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นมา

เพื่อเป็นสัญลักษณ์เคารพบูชาแทนพระพุทธเจ้า แต่การนับถือบูชารอยพระพุทธบาทก็ยังคงมีปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน (วรรณกิจ โปษะ. 2556)

ในภาคเหนือของประเทศไทยมีความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธบาทตามที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่มีรอยพระพุทธบาท 14 แห่ง จังหวัดเชียงใหม่มีรอยพระพุทธบาท 37 แห่ง จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีรอยพระพุทธบาท 11 แห่ง จังหวัดน่าน 6 แห่ง จังหวัดพะเยา ลำพูน 29 แห่ง เป็นต้น (แดนนิพพาน. 2562) เป็นสถานที่เคารพสักการบูชาของพุทธศาสนิกชน โดยมีความเชื่อว่าการได้สักการบูชารอยพระพุทธบาทเปรียบเสมือนได้เข้าเฝ้าองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจริงๆ นำมาซึ่งกุศลอันยิ่งใหญ่ ได้รับความสุข ความเจริญรุ่งเรือง และหากอธิษฐานขอพรก็จะสมหวัง

พระพุทธบาท 4 รอย เป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่ปรากฏหลักฐานของรอยพระพุทธบาทอยู่ที่วัดพระพุทธบาท 4 รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยทางหลักฐานทางโบราณคดีกล่าวว่า รอยพระพุทธบาทสี่รอยในประเทศไทย รอยแรกที่คนไทยได้ค้นพบและรู้จักกันนั้นก็คือ พระพุทธบาท 4 รอย อันประดิษฐานอยู่ ณ เขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่นี้เอง เป็นลักษณะรอยพระพุทธบาทที่ซ้อนกันจากรอยใหญ่ไปสู่รอยเล็กตรงกลางเรื่อยๆ เป็นรอยพระพุทธบาทที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและสักการบูชาของมหาชนทุกชนชั้น ซึ่งรวมไปถึงเหล่าบรรดาท้าวพระมหากษัตริย์ในสมัยก่อนอย่างสูง โดยได้มีการจำลองมาประดิษฐานในพระมณฑปที่ประสาทรนครหลวง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกด้วย (พระครูบาพรชัย ปิยะวิณโณ. ม.ป.ป.) ลักษณะของรอยพระพุทธบาท 4 รอยมีลักษณะมีรอยเท้า 4 รอย ซึ่งมีขนาดใหญ่ไปหาเล็ก 4 รอย มีความเชื่อว่าเป็นรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าที่มาประสูติในภทรภักนีได้มาประทับไว้ซ้อนกัน ปัจจุบันพระพุทธบาท 4 รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่เป็นสถานที่เคารพสักการบูชาของประชาชนทั้งในและต่างจังหวัด มีประเพณีที่ได้รับความสนใจจากผู้คนทั่วประเทศ กับทั้งยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนรอบวัดพระพุทธบาทสี่รอยด้วย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดความเป็นมาของรอยพระพุทธบาทในพระพุทธศาสนา ประวัติความเป็นมาของพระพุทธบาท 4 รอย วัดพระพุทธบาท 4 รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธบาท 4 รอยที่มีชุมชนล้านนา ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมชีวิตและความเป็นอยู่ เพื่อเป็นประโยชน์เป็นความรู้ในการศึกษาพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดความเป็นมาของรอยพระพุทธบาท
2. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพุทธบาท 4 รอย วัดพระพุทธบาท 4 รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธบาท 4 รอยที่มีชุมชนล้านนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระพุทธรูป 4 รอยของชาวล้านนา โดยศึกษาในประเด็นของแนวคิดความเป็นมาของรอยพระพุทธรูป ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูป 4 รอย วัดพระพุทธรูป 4 รอย อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ และวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธรูป 4 รอยที่มีชุมชนชาวล้านนา โดยผลการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิดความเป็นมาของรอยพระพุทธรูป

ผลการศึกษาพบว่า รอยพระพุทธรูปคือรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าโดยไม่เจาะจงว่าเป็นรอยพระพุทธเจ้าโคดมเท่านั้น เพราะรอยพระพุทธรูปที่ปรากฏนั้นมีรอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าพระองค์อื่นด้วย เช่น รอยพระพุทธรูปสี่รอย ของวัดพระพุทธรูปสี่รอย อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ มีรอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ ที่เชื่อว่าเกิดจากการประทับด้วยพระองค์ตามคำขอของประชาชนเมื่อนั้น หรืออาจจะเป็นการจำลองขึ้นมาเพื่อใช้เป็นที่พักการบูชาแทนพระพุทธเจ้า และเพื่อเป็นหลักฐานว่าพระพุทธศาสนาได้ตั้งอยู่ ณ ที่นั้นๆ รอยพระพุทธรูปมีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนโดยมีความเชื่อว่าเป็นบรมิโกเจติย เป็นอุเทสิกเจติย (กำธรเทพ กระต่ายทอง และคณะ. 2542) เครื่องหมายสำหรับบูชาแทนพระพุทธเจ้า และเป็นหลักฐานว่าพระพุทธเจ้าเคยเสด็จยังสถานที่นั้นๆ

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเชื่อว่ารอยพระพุทธรูปเกิดตามพระประสงค์ของพระพุทธองค์ โดยเป็นเพียงเครื่องหมายถึงพระพุทธเจ้าเท่านั้น รอยพระพุทธรูปแรกปรากฏในเหตุการณ์ที่พราหมณ์คันทียาและภรรยาได้เห็น ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงประดิษฐานไว้ด้วยพระองค์เอง ในอินเดียช่วง 400 ปี หลังพุทธปรินิพพานได้มีการสร้างสิ่งแทนพระพุทธองค์เพื่อแสดงความเคารพบูชา รอยพระพุทธรูปเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน รอยพระพุทธรูปมีลักษณะเป็นรูปคู่ บริเวณกลางฝ่าพระบาทมีสัญลักษณ์รูปธรรมจักร ต่อมาเป็นสัญลักษณ์ที่ชาวอินเดียเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ที่มีความเป็นมงคล เช่น สัญลักษณ์สวัสดิกะ (ความหมุนเวียนของกาลเวลาชั่ววินาที) สัญลักษณ์ตรีรัตน์ะ ภัทรวิฐ และรูปดอกบัว ส่วนในประเทศไทยศรีลังกามีความเชื่อว่าพระพุทธองค์ได้ทรงประทับรอยพระบาทไว้ที่ฝั่งแม่น้ำนัมมา เขาสังฆพันทศิริ และบนยอดเขาสุมนภูฏ ชาวลังกาเชื่อบรอยพระพุทธรูปนั้นถือว่าเป็นบรมิโกเจติย เนื่องจากเป็นรอยพระพุทธรูปที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับด้วยพระองค์เอง ด้วยเหตุนี้เองทำให้ประเทศไทยที่มีการติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงกันและได้รับอิทธิพลของความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธรูป ที่มีการเคารพบูชามาจนถึงปัจจุบัน (ดูรายละเอียดใน กรมศิลปากร. 2511)

ประเทศไทยได้รับความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธรูปจากคติทางอินเดียและคติทางศรีลังกาที่ควบคู่มาอยู่กับพระพุทธศาสนา โดยในสมัยสุโขทัยได้มีการรับประเพณีและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาทำให้ได้รับความเชื่อเกี่ยวกับรอยพระพุทธรูปมาด้วย ได้มีการจำลองรอยพระพุทธรูปจากเขาสุมนภูฏ ณ ประเทศศรีลังกามาประดิษฐานเคารพบูชากันในประเทศไทย โดยรอยพระพุทธรูปมีสัญลักษณ์ลายมงคล 108 ประการตามแบบของลังกา ต่อมาในสมัยอยุธยา-ธนบุรี ได้มีการสร้างพระบาทศิลาไว้ ณ เมืองชัยนาท และยังได้มีการค้นพบรอยพระพุทธรูป

บาทที่สระบุรี โดยมีความเชื่อว่าเป็นของจริงจากคำบอกเล่าจากพระเถระจากลังกา ความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธรูปบาทก็ได้สืบทอดต่อมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งได้ลดความสำคัญลงไปบ้างแต่ก็ยังได้รับการสักการบูชาเลื่อมใสกันมาตลอด

นอกจากนี้แล้วรอยพระพุทธรูปบาทตามความเชื่อของอินเดียมีลักษณะเป็นธรรมจักรขนาดใหญ่กลางฝ่าพระบาท ประกอบด้วยซี่กง และกระดูก ซึ่งแสดงเวลาที่พระพุทธองค์ทรงเปี่ยมด้วยบุญบารมีที่ได้ทรงสะสมมาตั้งแต่อดีตชาติ ต่อมาได้มีการทำรูปมณฑลเพิ่มขึ้น ได้แก่ มณฑล 108 คันฉ่อง ขอบข้าง หอยสังข์ ภัทรวิธู ตรีรัตน์ หมอน้ำ สวัสดิศ และวัชระ โดยมีความหมายเป็นสิริมงคล ความอุดมสมบูรณ์ ความเจริญ เป็นต้น ในปัจจุบันประเทศไทยยังคงมีความเคารพเลื่อมใสในรอยพระพุทธรูปบาท ยังคงมีจารีตประเพณีในการบูชาสักการะเพื่อความเป็นสิริมงคลและยังมีการจำลองรอยพระพุทธรูปบาทขึ้นอีกมากมายขึ้นมา โดยมีความศรัทธาเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์แทนพระผู้มีพระภาคเจ้า

ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปบาท 4 รอย วัดพระพุทธรูปบาท 4 รอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในล้านนา ทำให้ชาวล้านนามีความศรัทธายึดมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจและการดำเนินชีวิต ประกอบการทำบุญทำทานเข้าวัดฟังธรรม แต่ก็ยังมีความเชื่อสิ่งที่เหนือกว่าธรรมชาติเข้ามาผสมผสาน คือ เรื่องผีวิญญูณบรรพบุรุษ ไหราศาสตร์ ส่งผลให้เกิดประเพณีการเคารพเช่นไหว้ต่างๆ มาจนถึงปัจจุบัน ด้วยความที่ชาวล้านนาบิถือพระพุทธศาสนาเป็นหลักทำให้มีความโดดเด่นในทางพระพุทธศาสนาโดยตลอด จะเห็นได้จากความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธรูปบาทที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ จนได้มีการประดิษฐานไว้ทั้งหมด 136 แห่งในล้านนา (โสภณ จาเลิศ. 2559) รอยพระพุทธรูปบาทบางแห่งของล้านนาจะมีความแตกต่างจากรอยพระพุทธรูปบาทอื่นทั้งวัสดุ เทคนิค ฝีมือ เป็นต้น ความเชื่อของชาวล้านนาที่มีต่อรอยพระพุทธรูปบาทมีทั้งที่เชื่อว่าเกิดจากรอยพระพุทธรูปบาทของพระพุทธองค์เองและเชื่อว่าเกิดจากการสร้างของมนุษย์เพื่อเคารพบูชา ส่วนความเชื่อเรื่องอานิสสงส์มีสองอย่าง คือ กลุ่มหนึ่งเชื่อการบูชารอยพระพุทธรูปบาทส่งผลให้ไม่ตกไปสู่อบายภูมิ ในขณะที่อีกกลุ่มเชื่อว่าการตกไปสู่อบายภูมิ เป็นผลจากการกระทำของแต่ละบุคคลไม่เกี่ยวกับรอยพระพุทธรูปบาท นอกจากนี้แล้วชาวล้านนายังมีความเชื่อว่าอานิสสงส์ของการบูชารอยพระพุทธรูปบาทส่งผลให้ได้ทั้งมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ในอีกมุมหนึ่งได้มีการนำรอยพระพุทธรูปบาทเป็นกรณีฐานทำให้จิตสงบมีความสุข ด้วยเหตุนี้ทำให้ชาวล้านนามีความเชื่อเกี่ยวกับรอยพระพุทธรูปบาทและมีการบูชารอยพระพุทธรูปบาทมาจนถึงปัจจุบัน

พระพุทธรูปบาทสี่รอย ณ วัดพระพุทธรูปบาทสี่รอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในรอยพระพุทธรูปบาทที่เชื่อว่าเป็น 1 ใน 5 ของรอยพระพุทธรูปบาทที่พระพุทธเจ้าทรงประทับด้วยพระองค์เอง ซึ่งเมืองโยนกเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่พระองค์ได้ทรงประทับไว้ (หลวงบริบาลบุริภณห์. 2516) เมืองโยนกนั้นต่อมาได้เป็นอาณาจักรล้านนาปัจจุบันนั่นเอง ลักษณะของรอยพระพุทธรูปบาทนั้นทับซ้อนกัน 4 รอย ขนาดแตกต่างกันจากใหญ่ไปหาเล็ก โดยแสดงรอยสัมผัสของฝ่าพระบาทเป็นหลักฐานว่าโลกนี้ได้มีพระพุทธเจ้ามาอุบัติและประดิษฐานพระพุทธศาสนาไว้อย่างมั่นคงแล้วถึง 4 พระองค์ โดยมีตำนานเชื่อว่าแผ่นศิลานั้นเป็นกรรมของพระสังฆนายกที่ได้รับผลวิบากกรรมให้ต้องมาเป็น

เปรตศิลาในสมัยพระพุทธเจ้าวิปัสสี กาลต่อมาพระพุทธเจ้ากุกสันธะ พระพุทธเจ้าโกนาคนะ พระพุทธเจ้ากัสสปะ และพระพุทธเจ้าโคตมะ ทั้ง 4 พระองค์ก็ได้มาโปรดเทศน์สอนเปรตและประทับรอยพระบาทนั้นทำให้เกิดรอยพระพุทธรูป 4 รอยขึ้นมาและมีขนาดตามลำดับ หลังจากที่พระพุทธเจ้าโคตมะได้เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้วแล้ว เทวดาจึงได้รักษาและแสดงปรากฏให้มนุษย์ได้เห็นเพื่อรักษารอยพระพุทธรูป สักการบูชา และยังมีอีกตำนาน พระพุทธเจ้าเลียบโลกก็มีประวัติความเป็นมาที่คล้ายคลึงกัน

ในปัจจุบันพุทธศาสนิกชนได้จากหลายที่ได้มาสักการบูชาพระพุทธรูปสี่รอย ณ วัดพระพุทธรูปสี่รอย อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ตามความเชื่อแล้วบุคคลที่ต้องการจะไปสักการบูชาจำเป็นต้องชำระศีลให้บริสุทธิ์ก่อน บูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียน ทองคำเปลวปิดตรกรอยพระพุทธรูปประนมมือกล่าวคำบูชารอยพระพุทธรูป จากปิดทองที่พระพุทธรูป และรูปปั้นของครูบาศรีวิชัยตามลำดับ นอกจากนี้แล้วยังมีวันสำคัญซึ่งเป็นประเพณีการบูชารอยพระพุทธรูปในเดือน 6 เป็งหรือวันเพ็ญเดือน 6 เหนือ ประเพณีเวียนขึ้นดอยเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 เหนือ และประเพณีสงฆ์นำรอยพระพุทธรูป โดยประเพณีต่างๆ เหล่านี้ยังคงสืบทอดตามประเพณีมาจนถึงปัจจุบัน

วิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธรูป 4 รอยที่มีชุมชนล้านนา

ผลการศึกษาพบว่า อิทธิพลของพระพุทธรูป 4 รอย ณ วัดพระพุทธรูปสี่รอย อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นที่เคารพเลื่อมใสทำให้จารีตประเพณีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น งานประเพณีสงฆ์นำพระพุทธรูปสี่รอย ที่จัดขึ้นไปวันเพ็ญเดือน 6 ประเพณีเวียนขึ้นดอยหรือเดินขึ้นดอยเพื่อเป็นสักการบูชาตามรอยครูบาศรีวิชัย สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนจนถึงระดับจังหวัด ทุกวันพระพุทธศาสนิกชนในชุมชนและต่างหมู่บ้านจะถือศีลอุโบสถนอนวัดปฏิบัติและสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็นร่วมกับพระสงฆ์ ด้วยอิทธิพลของพระพุทธรูปสี่รอยทำให้เกิดกิจกรรมงานบุญในชุมชน พุทธศาสนิกชนทั้งชาวบ้าน ราชการ ภาครัฐ ท้องถิ่นในชุมชนเกิดความสามัคคีโดยการร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือทำบุญ สร้างโรงงานในประเพณีสำคัญทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคีมีความสุข ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ดีงามและยังมีอยู่ถึงปัจจุบัน

พระพุทธรูปสี่รอยยังมีอิทธิพลต่อศิลปกรรมอันสวยงาม จะเห็นความสวยงามของศิลปกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากรอยพระพุทธรูปสี่รอย ซึ่งวิหารครอบรอยพระพุทธรูปที่สร้างไว้เพื่อคุ้มกันรอยพระพุทธรูป อุโบสถจัตุรมุขที่มีลวดลายแบบประยุกต์มีรูปทรงสวยงาม ประดับด้วยลวดลายกนกพันธุ์พฤกษา เจดีย์วัดพระพุทธรูปสี่รอย และวิหารหอเวทดา สถาปัตยกรรมเหล่านี้มีศิลปกรรมแบบล้านนาประยุกต์ที่สามารถเข้ากับศิลปะไทยใหม่เนื่องจากได้รับอิทธิพลมาจากทางภาคกลาง แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนาไว้

วัดพระพุทธรูปสี่รอย ปัจจุบันนั้นถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ มีนักท่องเที่ยวประชาชนขึ้นมาสักการบูชาเป็นจำนวนมาก ช่วยสร้างรายได้ชุมชนสร้างจากผลิตภัณฑ์แปรรูปและผลิตภัณฑ์สมุนไพร ในท้องถิ่น ในส่วนพื้นที่ทางด้านตะวันออกของวัดได้สร้างเป็นแหล่งขายสินค้าภายในชุมชน ของป่า อาหารแห้ง เป็นต้น ทำให้ประชาชนมีรายได้และยังนำรายได้ส่วนหนึ่งมาพัฒนาวัดด้วย อิทธิพลของรอยพระพุทธรูปสี่รอยได้สร้างอิทธิพล คือ เกิดจารีตประเพณีที่ดีงามในสังคมล้านนา เกิดศิลปะสถาปัตยกรรมให้ผู้คนได้เที่ยวชมสักการบูชา และ

เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจสร้างรายได้ให้กับสังคม ซึ่งจารีตประเพณีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ต่างๆ เหล่านี้ช่วยพัฒนาสังคม เกิดความสามัคคี การปฏิบัติชอบที่ยังมีการสืบทอดดำรงไว้มาจนถึงปัจจุบัน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

รอยพระพุทธบาทเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นสังคมไทยหลังจากที่พระพุทธศาสนาได้เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทย โดยเป็นที่สักการบูชาของคนทุกชนชั้นในสังคมไทย ถึงแม้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจะกล่าวถึงรอยพระพุทธบาทเพียงเล็กน้อยแต่ก็มีตำนานความเชื่อที่กล่าวถึงรอยพระพุทธบาทอยู่ไม่น้อย ชาวล้านนาทางภาคเหนือก็ได้รับอิทธิพลทางความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธบาท เช่น พระพุทธบาทสี่รอย ณ วัดพระพุทธบาทสี่รายนั้นเป็นสถานที่เคารพบูชามานาน มีอิทธิพลต่อสังคมล้านนาทั้งในชุมชนและชุมชนต่างถิ่น จนเกิดประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ให้พุทธศาสนิกชนได้ร่วมมือร่วมใจสามัคคีกัน และยังเป็นการสืบสานพระพุทธศาสนา นอกจากนี้แล้วพระพุทธบาทสี่รอยยังช่วยให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดรายได้ในชุมชน ดังนั้นแล้วชาวล้านนาควรดูแลรักษาอนุรักษพระพุทธบาทสี่รอยให้อยู่คู่กับสังคมล้านนาตลอดไป

รอยพระพุทธบาทเป็นสัญลักษณ์ที่เคารพนับถือแทนพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ ชาวพุทธโดยทั่วไปจะทำการสักการบูชาเสมือนหนึ่งเป็นพระพุทธเจ้า แม้จะไม่มีหลักฐานในพระไตรปิฎกที่กล่าวถึงการเสด็จมาในสุวรรณภูมิและการประทับรอยพระพุทธบาท แต่หลักฐานในคัมภีร์ยุคหลังได้กล่าวถึงรอยพระพุทธบาทไว้เป็นจำนวนมากสำหรับผู้ที่ไม่เชื่อว่าเป็นรอยพระพุทธบาทของจริงนั้น ถือว่าเป็นบริโศกเจดีย์ คือสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสร้างขึ้นด้วยพระองค์เอง เป็นเจดีย์ที่มีความสำคัญในระดับต้น แม้อย่างนั้นก็ควรสักการบูชาในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้าไม่ควรบูชาในฐานะที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ สำหรับผู้ที่ไม่เชื่อว่าเป็นรอยพระพุทธบาทที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับไว้ด้วยพระองค์เอง ก็ให้ตั้งใจเสียว่า รอยพระพุทธบาทนี้เป็นอุเทสิกเจดีย์ คือเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้าด้วยเช่นกัน ไม่ได้เฉพาะรอยพระพุทธบาทเท่านั้น แม้กระทั่งพระพุทธรูป ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ธงฉัพพรรณรังสี เหล่านี้ก็ถือเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า

References

- กรมศิลปากร. ตำนานพระพุทธบาท อธิบายเรื่องพระบาท นิราศพระบาท และลิลิตทศพร. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรประเสริฐ. 2511.
- กัณฐเทพ. กระต่ายทองและคณะ. หนังสือที่ระลึก พระราชพิธียกจุลมงกุฏและสมโภชพระพุทธบาทสระบุรี พุทธศักราช 2542. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). 2542.
- แดน นิ พ าน . รอย พระ พุ ท ธิ บา ท ภาค เหนือ . [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.danpranippam.com/web/pratttas/pratta17.html>. [1 มิถุนายน 2562].
- พระครูบาพรชัย ปิยะวัฒน์. พระพุทธบาทสี่รอย พระธาตุเจ้าดอยแก้ว. พิมพ์ครั้งที่ 39. กรุงเทพมหานคร: วิริยะ ภัณฑ์. ม.ป.ป..

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

วรรณกิจ โพธิ์. “รอยพระพุทธบาทในศิลปะร่วมสมัยไทย: กรณีศึกษา พิชัย นิรันดร์ และพัทยศ พุทธเจริญ”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาทฤษฎีศิลป์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
2556.

โสภณ จาเลิศ. “การวิเคราะห์ความเชื่อและการบูชาเกี่ยวกับรอยพระพุทธบาทของชาวพุทธล้านนา”. คุษณินพนธ์
ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย. 2560.

หลวงบริบาลบุรินทร์. พระพุทธบาทสระบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.. 2516.